



SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060207

DOM
2023-03-20
Stockholm

Mål nr
M 2869-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2022-02-18 i mål nr M 3928-21, se bilaga A

PARTER

Klagande

Skånska Handelscompagniet AB, 556713-3367

Ombud: AR

Motpart

Länsstyrelsen i Skåne län

SAKEN

Föreläggande vid vite avseende åtgärder för att avlägsna två gudaträd på fastigheten XXX i Simrishamns kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Skåne läns beslut den 25 maj 2021 och den 2 juli 2021 i ärende nr 527-33684-2020.

Dok.Id 1908620

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Skåne län beslutade den 2 juli 2021, genom ändring av ett tidigare beslut i samma ärende, att förelägga Skånska Handelscompagniet AB så som ägare till fastigheten XXX i Simrishamns kommun, att vidta åtgärder för att avlägsna två gudaträd som växer på fastigheten. För avlägsnandet gäller enligt beslutet följande villkor:

1. Senast den 15 september 2021 ska träden ha avverkats eller ha försetts med glyfosatpluggar, i enlighet med vad som beskrivs i det faktablad som bifogas föreläggandet. Om träden avverkas först bör ändå stubbarna behandlas med glyfosat.
2. Rotskott och/eller frösådda plantor på fastigheten ska behandlas med glyfosat, eventuellt i kombination med ringbarkning, så som beskrivs i faktabladet.
3. Eventuella frön samt vitala rotdelar får inte komposteras, utan måste brännas eller transporteras bort till anläggning som tar emot avfall från invasiva främmande arter.
4. Vid transport av frön och/eller vitala rotdelar ska förpackning ske i dubbla förslutna plastsäckar eller annat helt tillslutet transportkärl.
5. Åtterrapporing till länsstyrelsen ska göra senast en vecka efter det att träden har avverkats eller glyfosatbehandlats.

Föreläggandet förenades med ett vite om 45 000 kronor per träd avseende villkor nummer 1 och 1000 kronor för villkor nummer 5.

Mark- och miljödomstolen har, efter överklagande, endast ändrat föreläggandet på så sätt att tidpunkten i villkor nummer 1 ska vara inom 2 månader från det att domen vunnit laga kraft.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Skånska Handelscompagniet AB (bolaget) har yrkat att mark- och miljödomstolens dom ska ändras på så sätt att den överensstämmer med vad som stadgas i 2 kap. 37 § femte punkten förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel samt att det fastställs att bolaget inte ska stå kostnaden för de åtgärder som bolaget ålagts.

Länsstyrelsen bestrider att bolaget inte ska åläggas kostnadsansvar för de aktuella åtgärderna. Under förutsättning att det inte, innan dom avkunnas i målet, har införts ett undantag för bekämpning av invasiva främmande arter från förbudet att använda bekämpningsmedel på tomtmark, medger länsstyrelsen att kravet på att använda glyfosat tas bort ur föreläggandet och att punkterna 1 och 2 i stället ges följande lydelse:

- 1) Senast den 5 juli 2023 ska träden ha avverkats eller försetts med glyfosatpluggar, och åtgärden ha återrapporterats till länsstyrelsen. Om avverkningen varken föregås eller inom två veckors tid efterföljs av aptering av glyfosatpluggar får den inte utföras före den 15 maj 2023.
- 2) Bekämpning av fröplantor, rotskott och stubbskott på fastigheten XXX ska, om glyfosatpluggar inte har apterats i enlighet med tillverkarens instruktioner, utföras årligen under minst fem växtsäsonger efter att träden har avverkats och uppskattat antal plantor/skott som avdödats eller tagits bort ska varje år efter lövfällningen, men senast den 31 december, rapporteras in till länsstyrelsen.

Därutöver bör enligt länsstyrelsen ett löpande vite på 1000 kr per utebliven årsrapportering enligt punkten 2 tilläggas.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har anfört följande till stöd för sin talan.

Föreläggandet innebär en överträdelse av förbudet att använda bekämpningsmedel på tomtmark. Det är oskäligt att låta bolaget, som är ett litet familjeföretag, stå för den

uppskattade kostnaden om 65 000 kr för att ta bort träden. De aktuella träden är vidare hanträd och kan därför inte producera fröställningar. Det har endast upptäckts ett rotskott på en grannfastighet. Något rotskott på bolagets fastighet har inte förekommit sedan 2007.

Länsstyrelsen har anfört följande till stöd för sin talan.

På Artdatabankens faktasida om gudaträd anges att den är mycket svår att bli av med då den har en enorm förmåga att skjuta nya skott från avkapade stubbar eller efter brand, och kan närmast beskrivas som trädens motsvarighet till parkslide samt att den på samma sätt som parkslide har omfattande och djupgående rotsystem som kan förstöra husgrunder och rörledningar. Med anledning av detta, och med hänsyn till att gudaträden växer ett fåtal meter ifrån omkringliggande fastigheter och samfälligheter, har föreläggandet utformats så att det ställs krav på användning av glyfosat. Då det numera inte längre är tillåtet att använda bekämpningsmedel på tomtmark, ser länsstyrelsen dock inte att föreläggandet längre kan vara utformat på så sätt att det för att kunna efterlevas krävs att dispens söks och erhålls hos annan myndighet. Det är alltså skäligt att bolaget får gehör för sitt yrkande i denna del. Samtidigt är det viktigt att föreskriva hur åtgärderna måste vidtas för att minimera uppslaget av rot- och stubbskott, om bolaget väljer att inte söka eller inte beviljas dispens. Om träden avverkas under försommartid bör man få något färre rot- och stubbskott än annars.

De enda delar av ett gudaträd som är grobara efter en avverkning är frön och finare rötter. Stamdelen, grenverk och grövre rotben, utan vidhängande finrötter, behöver därför inte behandlas som riskavfall och föreläggandet innehåller inte heller något krav på detta. Då träden, enligt bolaget, är hanträd är det endast skott som rycks upp med rötterna som kräver speciell hantering.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Gällande rätt m.m.

Enligt 2 § lagen (1985:206) om viten får vite inte föreläggas, om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet.

Arten gudaträd (*Ailanthus altissima*) är upptagen på EU:s lista över invasiva främmande arter av unionsbetydelse. Sedan augusti 2019 har den omfattats av bestämmelserna i artikel 7 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Exemplar av trädet får t.ex. inte ”tillåtas reproducera sig, växa eller odlas, inte heller i slutna förvaring”. Medlemsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att förebygga oavsiktlig introduktion eller spridning av invasiva främmande arter av unionsbetydelse.

Sedan den 1 oktober 2021 får växtskyddsmedel inte användas på bland annat tomtmark för bostadshus (se ändring av 2 kap. 37 § förordningen om bekämpningsmedel genom SFS 2021:229). Denna bestämmelse har sin grund i bland annat EU:s växtskyddsmedelsförordning¹ och Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/128/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel. I direktivet finns bestämmelser som syftar till att skydda allmänheten från riskerna förknippade med exponering av kemiska växtskyddsmedel (artikel 12). I samband med ändringen gavs Naturvårdsverket rätt att meddela föreskrifter om undantag från förbuden i 2 kap. 37 § 2-6 för att förhindra introduktion, etablering och spridning av invasiva främmande arter. Naturvårdsverket har inte föreskrivit några sådana undantag och enligt verkets tillsynsvägledning för växtskyddsmedel (se avsnittet Förbud mot viss användning av växtskyddsmedel) avvaktar Naturvårdsverket EU-kommissionens slutliga utformning

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG

av förslaget till förordning om hållbar användning av växtskyddsmedel innan en ny bedömning av möjligheten till undantag från förbudet i 2 kap. 37 § görs.

Den kommunala nämnd som fullgör kommunens uppgifter inom miljö- och hälsoområdet får, om växtskyddsmedlet är godkänt av Kemikalieinspektionen, användningen är förenlig med villkoren för godkännandet och det behövs av särskilda skäl, ge dispens från förbuden i 2 kap. 37 § förordningen om bekämpningsmedel (se 2 kap. 39 § samma förordning).

Enligt Naturvårdsverkets tillsynsvägledning för växtskyddsmedel skulle det kunna föreligga särskilda skäl för dispens om åtgärden avser att förhindra introduktion, etablering eller spridning av invasiva främmande växtarter om inga andra metoder eller växtskyddsmedel, som är undantagna från förbudet enligt 2 kap. 37 a §, är tillräckligt effektiva för den avsedda bekämpningen. Naturvårdsverket gör bedömningen att det till exempel skulle kunna föreligga särskilda skäl för gudadträdd under förutsättningen att bekämpning genomförs med metoder som har påvisad effekt mot den arten.

Enligt Naturvårdsverkets och Havs- och vattenmyndighetens metodkatalog med bekämpningsmetoder för invasiva främmande arter anges att det föreligger en hög risk för invasivitet för gudadträdd. Som metod upptas endast kombinationen mekanisk nedkapning av träd med efterbehandling med växtskyddsmedel (glyfosat) som en effektiv metod för utrotning av gudadträdd (med undantag för fröplantor). Vidare anges följande:

Glyfosat är det växtskyddsmedel som anges effektivt mot gudadträdd. Endast yrkesmässig användning av glyfosat och andra växtskyddsmedel klass 1-2 är tillåtet. Dessutom är det förbjudet att använda växtskyddsmedel klass 1-2 i miljöer där allmänheten ofta vistas (trädgårdar, parker, skolgårdar m.m.). För att kunna använda denna metod för bekämpning av gudadträdd i urbana miljöer krävs därför dispens som kan sökas från den kommunala nämnden. Efterbehandling (nedkapning och ev. kemisk bekämpning av rotskott) kan behövas för att ta död på livskraftiga trädindivider.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar inledningsvis att det i sig inte finns något hinder för länsstyrelsen att, i egenskap av tillsynsmyndighet, förelägga en fastighetsägare att på egen bekostnad bekämpa sådana invasiva arter på den egna fastigheten som tagits upp på EU:s lista med invasiva främmande arter av unionsbetydelse. Förbudet i EU-förordningen att avsiktligt tillåta arter på listan reproducera sig, växa eller odlas gäller även direkt mot den enskilde fastighetsägaren.

I detta fall har bolaget förelagts att vidta vissa åtgärder som numera inte är tillåtna om inte dispens har medgetts för åtgärderna. Bolaget saknar därmed rättslig möjlighet att, utan att först ansöka om dispens, efterkomma föreläggandet så som det ursprungligen har utformats. Föreläggandet kan därför inte fastställas i den lydelsen.

Länsstyrelsen har i målet medgett en ändring av föreläggandet för att det inte ska stå i strid med förbudet mot användning av glyfosat genom att bolaget ges en alternativ möjlighet att använda sig av en mekanisk avverkning. Av ovan nämnda metodkatalog framgår emellertid att mekanisk avverkning inte är tillräckligt för utrotning av äldre gudaträd. Ett föreläggande om att endast avverka träden, utan att kombinera avverkningen med ett kemiskt bekämpningsmedel, är därmed inte ändamålsenligt och skulle eventuellt kunna vara direkt kontraproduktivt för syftet att stoppa spridning av arten inom unionen. Mot denna bakgrund finns det inte heller skäl att ändra föreläggandet i enlighet med parternas inställning i denna del.

Ett föreläggande om bekämpning av gudaträd bör utformas utifrån aktuellt kunskapsläge om sådan bekämpning och med beaktande av de möjligheter som finns att genomföra en ändamålsenlig utrotning. Det ankommer på länsstyrelsen som tillsynsmyndighet att vidta de åtgärder som krävs för att utforma lämpliga tillsynsföreläggen.

Mot denna bakgrund, och med beaktande av vad som anges i 27 § andra stycket lagen (1996:242) om domstolsärenden, ska mark- och miljödomstolens dom ändras och länsstyrelsens beslut upphävas.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Anna Tiberg och Petra Bergman, referent, tekniska rådet Yvonne Eklund samt tf. hovrättsassessorn Henriette Fornas Minerskjöld.

Föredragande har varit David Sandberg.



VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2022-02-18
meddelad i
Växjö

Mål nr M 3928-21

PARTER

Klagande

Skånska Handelscompagniet AB

Motpart

Länsstyrelsen i Skåne län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Skåne läns beslut 2021-05-25 och 2021-07-02 i ärende nr 527-33684-2020 och 527-33684-2020, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande avseende åtgärder för att avlägsna gudaträd på fastigheten XXX, Simrishamns kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar det överklagade beslutet endast på så sätt att tidpunkten i villkor nummer 1 i de överklagade besluten ska vara inom 2 månader från det att denna dom vunnit laga kraft. Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet i övrigt.

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsens) beslutade den 25 maj 2021 att förelägga Skånska Handelscompagniet AB, organisationsnummer 556713-3367, så som ägare till fastigheten XXX i Simrishamns kommun, att vidta åtgärder för att avlägsna två gudaträd som växer på fastigheten. För avlägsnandet gäller enligt beslutet följande villkor:

1. Senast den 5 juli 2021 ska träden ha avverkats eller ha försetts med glyfosatpluggar, i enlighet med vad som beskrivs i det faktablad som bifogas föreläggandet. Om träden avverkas först bör ändå stubbarna behandlas med glyfosat.
2. Rotskott och/eller frösådda plantor på fastigheten ska behandlas med glyfosat, eventuellt i kombination med ringbarkning, så som beskrivs i faktabladet.
3. Eventuella frön samt vitala rotdelar får inte komposteras, utan måste brännas eller transporteras bort till anläggning som tar emot avfall från invasiva främmande arter.
4. Vid transport av frön och/eller vitala rotdelar ska förpackning ske i dubbla förslutna plastsäckar eller annat helt tillslutet transportkärl.
5. Återrapportering till länsstyrelsen ska göra senast en vecka efter det att träden har avverkats eller glyfosatbehandlats.

Föreläggandet är förenat med ett vite om 45 000 kronor per träd avseende villkor nummer 1 och 1000 kronor för villkor nummer 5.

Länsstyrelsen beslutade den 2 juli 2021 att flytta fram den i punkten 1 i föreläggandet angivna tiden till senast den 15 september 2021.

Skånska Handelscompagniet AB (bolaget) har nu överklagat besluten till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

Bolaget har yrkat att länsstyrelsens båda beslut ska upphävas och har till stöd för sin talan i huvudsak anfört följande.

Bolaget äger fastigheten XXX i Simrishamn, sedan år 2007. Bolaget är ett mindre familjebolag med denna fastighet som i stort sett enda tillgång. Det förekommer ingen annan verksamhet av någon nämnvärd betydelse i bolaget.

Fastigheten består av en äldre byggnad samt en mindre trädgård. Trädgården är i sin helhet stenbelagd, den inrymmer en del växter och, mer utmärkande, de nu aktuella två gudaträden. Träden har av expertis inom området uppgetts ha en uppskattad ålder av 65-70 år.

Fastigheten är belägen i nedre delen av Storgatan, dvs. mellan torget och hamnen. På denna sträcka är det väldigt tätbebyggt och ingen annan grönska än den som gudaträden erbjuder finns på sträckan. Träden är sålunda väl kända bland boende i Simrishamn och kan nog sägas utgöra landmärken i stadsbilden. Fastighetens trädgård är den enda som ligger öppet ut mot Storgatan, som för övrigt under sommartid utgör en gågata. Det finns inga publika ytor i närområdet som inte är sten- eller i vissa fall asfaltbelagda.

Länsstyrelsen tillskrev bolaget under september 2020 inför ett eventuellt föreläggande om att avverka de båda träden. Bolaget ingav ett yttrande efter att bl.a. ha konsulterat vissa kommuner, trädgårds- och trädexpertis, företrädare för Alnarp och Hvilan Utbildning.

De två gudaträden är som nämnts ovan de enda träden, den enda grönskan, som är synlig utmed Storgatans nedre del. De utgör en del av stadsbilden sedan 65-70 år tillbaka och med största sannolikhet har de ersatt tidigare befintliga träd. Det bör påpekas i detta sammanhang att fastigheten XXX utgör ett byggnadsminne, vilket således innebär att möjligheterna till att utföra förändringar på fastigheten är näst intill obefintliga. Fastigheten uppfördes på 1740-talet och besöktes av Carl von Linné på

dennes Sverigeresa 1749. Såsom tidigare har nämnts är hela stadsområdet i nedre delen av Simrishamn stenbelagt. Det finns således ingen risk för spridning av träden till närliggande mark eller områden enligt de experter som Bolaget har anlitat. Ej heller kan frösättning ske då träden är s.k. hanträäd.

Bolaget har naturligtvis total kontroll över vad som sker på fastigheten eller runt denna vid den fortlöpande trädgårdsskötseln. Ett skott har kunnat konstateras utanför fastigheten, även detta har bolaget kontroll på. Det bör poängteras att bolaget aldrig har upptäckt något skott på fastigheten sedan förvärvet av densamma 2007. Vid länsstyrelsens besök på fastigheten under september 2020 noterades det nyssnämnda skottet, inga andra sådana kunde konstateras.

Länsstyrelsen har för övrigt själv nämnt i sitt ändringsbeslut den 2 juli 2021 att "de två gudarträden står på en plats där de inte riskerar att sprida sig ut i någon naturmiljö".

I länsstyrelsens föreläggande om att bolaget ska avverka träden inom ett visst datum meddelas också att detta bör ske i kombination med användande av glyfosatpluggar för att verkligen försäkra sig om att trädens rotsystem dör.

Det är för bolaget mycket uppseendeväckande att en myndighet i detta tidevarv av ett alltmer utvecklat miljömedvetande förordar en sådan kemisk och starkt giftig bekämpning av trädens rotsystem, särskilt med hänsyn till att i vissa delar av Europa en användning av sådana medel redan har totalförbjudits. Vid bolagets konsultationer som man haft med olika intressenter och företrädare rörande dessa frågeställningar har det framkommit att det inte är klarlagt huruvida användandet av glyfosatpluggar är att anse som säkert dvs. att annan närliggande befintlig växtlighet eller nyplantering inte påverkas.

Trädens betydelse för gatumiljön kan inte nog understrykas. De omhändertar vatten vid häftiga regn, luftföroreningar och koldioxid. Vidare producerar de syre. Icke att förglömma är även trädens skuggfunktion vid allt varmare perioder. En avverkning

och senare nyplantering av träd skulle bli dels oerhört kostsam dels ock skulle det ta en avsevärd tid för nyplanterade träd att uppnå en höjd som på något sätt skulle stå i rimlig proportion till byggnadens höjd som är cirka 12 meter.

Simrishamns kommun uppger själv på sin hemsida att träden är klimatreglerare, skuggbildare och utgör objekt för utjämning av temperaturvariationer. Kommunen uppger vidare att "träd förskönar och förstärker vårt välbefinnande".

Malmö Stad har utfört en total inventering av sina gudadträder. Staden har 177 träd, varav 117 anses vara helt oproblematiske, huvudsakligen på grund av att det är enkelt att hålla översyn och kontroll av dem. Staden har vidare uppgett att kostnaden kan beräknas till 3-5 miljoner kronor för att avverka träden och utföra nyplanteringar. Man poängterade vidare att det finns helt andra arter som man borde lägga sin kraft och tid på såsom parkslide, havtorn och skogslematis. Man såg helt enkelt inte gudadträden som någon problemart. Malmö Stad har sedermera accepterat att avverka samtliga gudadträder då man inte ansåg det vara ekonomiskt försvarbart att, ur ett perspektiv hur skattemedlen används, lägga ned oerhört mycket tid på att bestrida eventuella förelägganden.

Slutligen anser bolaget att det är synnerligen oskäligt, om bolaget skulle föreläggas att avverka de två gudadträden, då kostnaden för en avverkning och plantering av nya träd skulle komma att uppgå till 85 000 – 115 000 kr. Det är inte rimligt att en enskild fastighetsägare ska kunna åläggas denna kostnad särskilt med hänsyn till att vederbörande inte har begått något som helst fel. Om det förhåller sig så att Europeiska unionen genom gemensam lagstiftning och Naturvårdsverket ska kunna utfärda påbud avseende avverkning av olika arter måste det rimligen avsättas penningmedel inom unionen och/eller Naturvårdsverket för ersättning till fastighetsägare som drabbas av ett sådant påbud.

Sammanfattningsvis ser bolaget inte att, med hänsyn till vad som ovan anförts, det finns någon anledning till att de aktuella träden ska avverkas då de inte i sin geografiska position utgör något problem. Träden är dessutom hanträder och kan därför inte

sätta fröställningar. Det är inte heller rimligt att utfärda ett sådant föreläggande mot bolaget med hänsyn till de enorma ekonomiska konsekvenser som ett sådant föreläggande skulle innebära för bolaget.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har gått igenom handlingarna i målet och övervägt vad bolaget har anfört. Domstolen finner att länsstyrelsen har haft grund för sitt beslut. Vad bolaget har anfört, bl.a. gällande att det är fråga om hanträd och att träden har varit en del av stadsbilden sedan 65-70 år, föranleder inte någon annan bedömning. Möjligheterna till undantag för bevarande av den nu aktuella arten är som länsstyrelsen har framfört mycket begränsade (jfr bestämmelsen i artikel 8 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter). Mark- och miljödomstolen finner inte heller att den förelagda åtgärden kan anses vara allt för betungande för bolaget. De i föreläggandet angivna vitesbeloppen är enligt domstolen skäliga.

Beslutet ska mot denna bakgrund endast ändras på så sätt att tiden för fullgörande av den förelagda åtgärden flyttas fram som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 11 mars 2022.

Bengt Johansson

Carl-Philip Jönsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Bengt Johansson, ordförande, och tekniska rådet Carl-Philip Jönsson. Föredragande har varit beredningsjuristen Frida Karlsson.